
М. ХАУСТОВА

*доцент кафедри теорії держави і права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук*



УДК 340.01

Глобалізація і її вплив на сутність та соціальне призначення держави

Стаття присвячена аналізу глобалізаційних процесів, факторів глобального характеру які отримали могутній імпульс у другій половині ХХ ст. Визначено, що досягнутий рівень глобалізації здійснює суттєвий вплив на хід політичних та правових процесів у країні, у тому числі й на розвиток держави, механізм держави та її форму, тип держави, її внутрішні та зовнішні функції, суверенітет. Проаналізовано, що глобалізаційні та кризові виклики особливо гостро постали перед Україною і збіглися у часі з переломним моментом у становленні національної державності та її основних політичних інститутів.

Ключові слова: глобалізація, національна правова система, держава, суверенітет, функції держави, національна безпека, конституційна модернізація.

Глобалізація, яка отримала могутній імпульс у другій половині ХХ ст., передбачає оцінку різновекторних процесів не тільки в економічних відносинах, а й у галузі політики, права, культури, моралі, усієї складної системи зв'язків, які виникають у сучасному світі між учасниками міжнародного спілкування. Російський дослідник А. С. Панарін вважає, що глобалізація – це «процес становлення єдиного взаємопов'язаного світу, у якому народи не відділені один від

одного звичайними протекціоністськими кордонами, які одночасно перешкоджають їх спілкуванню і які оберігають їх від неупорядкованих зовнішніх впливів» [1, с. 183]. Зміст глобалізації директор Інституту проблем глобалізації М. Делягін формулює за логікою неолібералізму і тлумачить його як «процес формування і подальшого розвитку єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на базі нових, переважно комп'ютерних технологій» [2, с. 51].

Аналізуючи обставини, які активно впливають на національний державно-правовий механізм, слід виокремити фактори глобального характеру, з тим щоб визначити ступінь їх реального та потенційного впливу на державно-правові механізми країни у цілому. Серед такого роду *об'єктивних та суб'єктивних факторів* слід назвати такі: а) економічні та технологічні фактори, які приводять до виникнення міжнародного ринку та появи на світовій господарській арені нових суб'єктів ринкових відносин в особі транснаціональних корпорацій; б) прискорена глобалізація фінансових ринків, які породили у планетарному масштабі могутні інститути, інтереси яких поряд із транснаціональними корпораціями частіше за все не збігаються з національними інтересами держав; в) глобалізація засобів масової інформації та комунікацій, які здійснюють могутній вплив, окрім державних інститутів, на суспільну свідомість; г) посиленій на міждержавному рівні розподіл праці; д) нарощування численних глобальних проблем; е) посилення та утворення однополярного миру тиску на слабкорозвинуті країни з боку високорозвинутих країн з метою втягування їх в орбіту свого безпосереднього впливу; ж) небезпека ізоляції або самоізоляції, що загострилася для багатьох країн світу, у зв'язку із стримким розвитком передових технологій, неминучим наслідком якої у період сьогодення буде технологічне, технічне та інше відставання тощо [3, с. 36].

У такому контексті М. Марченко визначає глобалізацію як системну, багатоаспектну та різнорівневу інте-

грацію різних існуючих у світі державно-правових, економіко-фінансових та суспільно-політичних інститутів, ідей, принципів, зв'язків, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, різноманітних відносин [3, с. 12–13]. На думку Л. Г. Удовика, глобалізація постає насамперед як процес взаємодії, універсалізації, гомогенізації різних підсистем (сфер) суспільства. Розуміння глобалізації як процесу взаємодії і взаємозалежності, налагодження зв'язків чітко простежується в більшості визначень глобалізації. Глобалізація як об'єктивно існуюче, природне явище супроводжується іншими близькими, спорідненими, але все ж таки самостійними явищами, такими як регіоналізм, провінціалізм, локалізм та ін. [4, с. 69]. З упевненістю можна зазначити, що граничний вплив глобалізаційних факторів на розвинуті, самодостатні держави визначається в основному їх інтересами, а для інших держав, окрім їх власних інтересів, також ступенем втягування їх в орбіту інтересів високорозвинутих країн та відповідно ступенем та характером їх залежності від цих країн. Окремо постає проблема злочинності, яка дає уявлення про те, наскільки складним є вирішення глобальних проблем, які зачіпають інтереси могутніх соціальних та антисоціальних сил, адже супроводжується криміналізацією економічного та політичного життя держав, а також міжнародних зв'язків.

Для цього слід виходити із основного принципу – *людського виміру глобалізації*, яке повинне продемонструвати

увесь спектр її впливу на людину, на народи, їх спосіб життя. Відомо, що ідеологічною основою глобалізаційних процесів є *максимізація індивідуальної свободи*, що відбивається в ідеології неолібералізму, згідно з якою головне прагнення людини зводиться до досягнення високого рівня економічного, технологічного, політичного і інформаційного розвитку. Інструментом такого гуманітарного вияву є *права людини та права народів* як головні ціннісні характеристики тих умов їх життєдіяльності, які покликані забезпечити свободу, справедливість, гідність, ідентичність нації. Якщо будь-які аспекти глобалізації не витримують перевірки правами людини, слід однозначно визнати їх антигуманними.

Останніми роками складається стійке уявлення, що індустріальне суспільство з розвитком технологій і засобів зберігання, обробки й передачі інформації трансформується в суспільство інформаційне. Загальне значення природи інформації як явища визначає передумови інформаційного підходу як методу пізнання й організації правової системи. Такий підхід визначає *інформаційну природу права*, визначальним значенням якої є її первинний елемент – права інформація як сутнісна категорія правової системи. Інформаційний вимір права дозволяє виявити додаткові властивості й риси правової системи, які в сукупності визначають її інформаційний сенс.

У зв'язку із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій не тільки засоби масової інформації, а й засоби персональної комунікації стають глобальними і перестають бути розді-

леними державними кордонами. Виникає глобальний інформаційний простір, який означає можливість для людини одержувати й поширювати інформацію у світовому масштабі. Через свою трансграничність інфраструктура телекомунікацій є полем для міжнародного спілкування й міжнародних відносин. Глобалізація інфосфери з розвитком засобів трансграничної передачі інформації є передумовою до збільшення ролі міжнародного права в регулюванні інформаційного обміну [5, с. 4-5]. Зокрема, в умовах глобалізації особливої гостроти й актуальності набувають проблеми можливостей і шляхів регулювання Інтернету, забезпечення кібербезпеки. Як відомо, основним методом формування норм міжнародного регулювання Інтернету стало так зване «м'яке право», яке за своєю природою є необов'язковим, і надає його учасникам широкі можливості. Зазначене призводить до фрагментації правового регулювання Інтернет-діяльності, суперечностей між інформаційною політикою в сфері наукових досліджень і передових технологій, промислової політики й політики у галузі культури. На цьому фоні все більш актуального характеру набувають питання забезпечення інформаційної безпеки України як невід'ємного елементу національної безпеки, а захист інформації перетворюється на одне з пріоритетних державних завдань. Метою такого захисту є створення на шляху правопорушників надійних організаційно-правових бар'єрів, які б мінімізували, а у ряді випадків й повністю виключали досягнення злочинних цілей відповід-

ними суб'єктами. Інакше кажучи – встановлення певних адміністративно-правових режимів [6, с. 93–94].

Демократичні «реформи» повністю змінили політичний та економічний устрій, соціальну сутність та зміст держави і права, поставили їх в один однотипний («капіталістичний» – якщо користуватися формаційною термінологією) ряд з іншими державами, що розвиваються, і тим самим створили усі необхідні передумови та умови для входження і тривалого стабільного перебування їх в орбіті прямої фінансово-економічної, а разом із тим і соціально-політичної залежності від високорозвинутих у промислово-технологічному відношенні країн [3, с. 38–39].

Глобалізаційні та кризові виклики особливо гостро постали перед Україною протягом останніх років і збіглися у часі з переломним моментом у становленні національної державності та її основних політичних інститутів. Сьогодні наша держава випробовується на міцність, а її провідні політичні сили, уряд і громадяни мають виявити волю до незалежності, спроможності долати внутрішні розколи та суперечності, бажання й уміння активно інтегруватися у світ, що динамічно розвивається.

Оптимізація функціонування й розвитку правової системи неможлива без досягнення політичної стабільності у суспільстві. У сучасній науковій літературі поширеною є теза, що умови досягнення стабільності в соціумі пов'язані насамперед із *підвищенням ролі економічного фактору*, який має значний вплив на процес демократиза-

ції суспільства. Демократизація в суспільстві стає можливою у разі якщо економічні зміни приводять до важливих змін у стратифікаційній системі суспільства, впливають на зменшення поляризації суспільства, призводять до зміни цінностей: зростання економічного добробуту сприяє розвитку міжособистісної довіри, компетентності й задоволеності життям. Ці якості пов'язані з легітимністю демократичних політичних інститутів; з розвитком освіченості суспільства – формуванням середнього класу, що є соціальною основою демократії. Зрештою, економічне зростання сприяє розвитку торгівлі, інвестицій, комунікацій, інформаційних технологій, туризму, що відкриває суспільство до демократичних ідей [4, с. 424-425]. Для переходу до стабільного демократичного режиму необхідно конституювати основні політичні інститути, визначити основні правила гри та зафіксувати найважливіші норми в конституції. У цьому випадку, якщо нові конституційні норми гарантують рівноправність для всіх політичних сил, формується політична конкуренція як одна з найважливіших ознак демократії.

Стан сучасного українського суспільства й політичних явищ в Україні об'єктивно потребує вдосконалення конституційного регулювання суспільних відносин, тобто конституційної модернізації. Звідси оновлення Конституції України означає не тільки її удосконалення, а й «осучаснення» з урахуванням конституційних трансформацій, притаманних сучасному суспільству [7, с. 114]. Необхідність і важливість змін до Конституції Укра-

їни пояснюється насамперед потребою політико-інституційного оформлення державності, відмежування від радянського правового спадку, втілення новітнього політико-правового бачення держави. Не випадково провідні політичні сили країни нині виступають за проведення системної конституційної реформи. 17 травня 2012 р. був прийнятий Указ Президента України «Про Конституційну Асамблею» № 328/2012. Згідно із Концепцією створення і функціонування Конституційної Асамблеї мета «нового конституційного процесу» вбачається у «формуванні збалансованої системи представницької демократії європейського зразка, зміцненні парламентаризму, побудові ефективної виконавчої» вертикалі, створенні дієвих механізмів у правовій демократії. За природою та юридичним статусом Конституційна Асамблея – це контрольо-дорадчий орган при Президенті України [8, с. 20]. Формат Конституційної Асамблеї був сформований для того, щоб створити усі необхідні умови для прямої участі в обговоренні та прийнятті рішень представників громадськості, науковців, експертів. Адже в такий спосіб, на думку глави держави, буде якнайкраще здійснена підготовка збалансованих та узгоджених пропозицій змін до Конституції України [9, с. 21].

Місце й роль України в глобалізаційних процесах залежить від багатьох факторів, серед яких визначальними є її природно-ресурсний і людський потенціал, рівень економічного, і науково-технологічного розвитку, напрям спеціалізації (в регіональному та світовому

масштабі), стан інституціональної системи та зовнішньоекономічної інфраструктури. Значною мірою це місце визначається рівнем розвитку правової системи, її здатністю своєчасно й адекватно реагувати на виклики глобалізації, формувати правові шляхи й засоби інтеграційних процесів чи, навпаки, протидіяти негативним наслідкам глобалізації.

Вступ людської спільноти у XXI ст. супроводжується суттєвою еволюцією її складових – численних національних держав. Глибокі зміни зачіпають всі їхні основні параметри – інститути державної влади, внутрішній і зовнішній суверенітет, розподіл повноважень між центром і регіонами, відносини між державами.

Спектр думок коливається від твердження про повне зникнення національної держави та права при досягненні піку глобалізації та поступового формування на їх основі планетарної керованої системи та світового права до думки про те, що національна держава та право зберігаються за будь-яких умов, хоча і відчуває деякі зміни. Таким чином, глобалізація не повинна знижувати роль національної держави, оскільки лише сильна держава, яка має узгоджені правові механізми, систему забезпечення та захисту прав людини, може створювати умови для м'якого входження держави у міжнародні економічні організації, не примушуючи свої національні інтереси та гідність.

Процес глобалізації, як зазначає у зв'язку із цим М. М. Осьмова, «безумовно робить виклик національній державі, її суверенітету та «функціям», і хоча основні завдання, які вирішує

держави, залишаються – створення законодавчої бази, створення збалансованих загальних умов макроекономічної стабільності та відповідної політики, забезпечення основоположної інфраструктури та соціальних послуг, – разом із тим з’являються нові риси у діяльності держави» [10, с. 5]. Закономірні процеси глобалізації (не завжди з позитивним змістом) безпосередньо впливають на механізм держави та її форму. З’являються нові органи, зміцнюються зв’язки органів у боротьбі зі злочинністю, ведеться робота щодо демократизації політичних режимів, закономірно послаблюється суверенітет держави [11, с. 165–166].

На думку Б. С. Ебзєєва, всеосяжний розвиток глобалізації, який сьогодні охопив усі виміри суспільного життя, змінює усталений світовий економічний порядок, механізм функціонування міжнародної політики, характеристики її ключових суб’єктів, передусім держави. Як наслідок, зазнає певних змін така властивість держави, як суверенітет, оскільки його визначають як своєрідний синдром розвитку людства [12, с. 5].

Процеси глобалізації, що відбуваються у сучасному світі, виступають фактором, що руйнує суверенну національну державність й істотно трансформує класичні форми державного устрою. Зростаюча нездатність сучасних держав до регулювання глобальних процесів і, як наслідок, послаблення їх суверенітету – мають досить об’єктивний характер.

Розглядаючи проблеми й перспективи оптимізації правової системи в умовах глобалізації, потрібно зважати на

той факт, що *глобалізація здатна змінювати тип держави*. Істотно трансформується роль держави при включенні країн у регіональні інтеграційні об’єднання (так у політико-правовому статусі ЄС присутні на сьогодні ознаки федерації та конфедерації, окрім того, будучи за своєю природою міжнародним об’єднанням, воно містить у собі ряд ознак міжнародної, міжурядової, міждержавної організації) [13, с. 318, 319]. Як підкреслює М. М. Марченко, у світі не було і немає такого об’єднання держав, де держави – її члени віддавали б йому, як це має місце в Європейському Союзі, частину свого суверенітету; де була б єдина валюта та єдине громадянство; де поряд із національними правовими системами існувала б наднаціональна правова система; де загальні, наднаціональні органи були б наділені повноваженнями на прийняття рішень, що мають як рекомендаційний, так і імперативний характер; де наднаціональні судові органи наділялися б правом на прийняття рішень прецедентного характеру, що мають обов’язкову силу не лише щодо органів і посадових осіб та інститутів самого наднаціонального об’єднання у цілому, а й щодо окремих держав.

Отже, на зміну національній державі приходять поняття *загальноєвропейський простір*, який має міжнародні владні інститути (Європейський Парламент, Європейська Рада, Рада, Європейська Комісія, Суд Справедливості Європейського Союзу, Європейський Центральний банк, Європейський інвестиційний банк та Рахункова палата (the Court Auditors) [13, с. 341; 14, с. 333]. Поряд із інститутами значне

місце у структурі інституціонального (організаційного) механізму Європейського Союзу займають усі інші органи, серед них: Економічний та Соціальний Комітет, Комітет регіонів. Ці структури не тільки об'єднують інтереси держав-членів ЄС, а й виконують наднаціональні об'єднуючі функції. У цих умовах національно-державні інтереси поступаються регіональним інтересам, *відбувається трансформація суверенітету* [13, с. 342].

На думку М. М. Марченко, у понятті державного суверенітету слід виділяти два аспекти – формально-юридичний (це своєрідна політико-правова форма державного суверенітету) і фактичний (його матеріальний зміст) [3, с. 90–92]. У процесі розвитку держави його юридична (політико-правова) форма залишається незмінною, тоді як її фактична сторона, матеріальний зміст може зазнавати суттєвих змін, коливаючись від наповнення державної влади і разом із тим державного суверенітету лише до їх політико-правової форми і формально-юридичного змісту [15, с. 187]. Аналіз сучасного стану державного суверенітету держав-членів ЄС дозволяє зробити такий висновок: однією з тенденцій сучасного державно-правового розвитку є ситуація, коли в умовах збереження формально-юридичного аспекту державного суверенітету одночасно відбувається поступове добровільне самообмеження матеріальних можливостей його прояву, що виражається в делегуванні державами права реалізації суверенних прав Союзу. Разом із тим слід погодитися з Р. Х. Макуєвим, що в цих

умовах сутнісний зміст державного суверенітету не змінюється і не може змінитися, оскільки це призвело б до вихолощування його стрижневих положень [16, с. 23]. Змінюється не сам суверенітет, а усталені, але на цьому етапі недостатньо ефективні механізми його реалізації.

Отже, для досягнення цілей створення міжнародних об'єднань держави-учасниці можуть передавати їм свої суверенні права у відповідній сфері. Саме наддержавні органи, які утворюються для координації діяльності міжнародних об'єднань, можуть здійснювати нормотворчу діяльність шляхом як прийняття нормативних актів, так і укладати договори між державами-учасницями. *Останні зберігають свій суверенітет та право виходу з таких об'єднань* [17, с. 76].

Цю думку підтримує І. В. Яковюк, який зазначає, що участь держави у багатосторонньому співробітництві і міжнародних організаціях шляхом реалізації певного обсягу і якості своїх прав, які притаманні державному суверенітету, є не обмеженням, а реалізацією суверенітету, навіть якщо йдеться про права, які держави традиційно відносять до внутрішньодержавної компетенції¹. Крім того, на думку науковця, жодні міжнародні зобов'язання не

¹ Суверенні держави, маючи свої національні інтереси, добровільно погоджуються здійснювати і обмежувати свої права, які їм властиві через наявність державного суверенітету, за допомогою міжнародних договорів. Будь-який міжнародний договір несе в собі як реалізацію державних прав, так і обмеження прав його держав-учасниць. Тільки сама держава має право вирішувати, які питання внутрішньодержавної компетенції і в якому обсязі вона робить предметом міжнародного договору.

зменшують універсальності правоздатності держави. Обмеження свободи дій держави, що випливає з її міжнародно-правових зобов'язань, є не обмеженням державного суверенітету, а обмеженням правоздатності держави, тобто обмеженням у здійсненні певних прав. Рамки реалізації державних прав обумовлені перш за все взаємною зацікавленістю держав поважати суверенітет і права інших держав. Переслідуючи свої національні інтереси, держава зазвичай сама зацікавлена в обмеженні своїх державних прав для досягнення багатосторонніх спільних цілей у рамках міжнародного співтовариства [18, с. 156–157].

Отже, класичне визначення державного суверенітету як виняткової компетенції легітимної державної влади в межах її території, сформульоване ще в XVI ст. французьким юристом Ж. Боденом і закріплене Вестфальським договором 1648 р., безперечно потребує нині певних корективів. Після закінчення «холодної війни» міжнародні конфлікти виникають, як правило, усередині окремих країн, викликаючи втручання світової спільноти. У наші дні суверенітет держав може обмежуватися прийнятими на себе зобов'язаннями або делегуватися в певних рамках міжнародним організаціям на основі добровільно підписаних і ратифікованих національними парламентами договорів. Існування нових форм політичної самоорганізації та організації держав дає можливість стверджувати, що суверенітет як одна з ключових категорій міжнародного права переживає період переосмислення, уточнення свого значення. При цьому незмінною залишається теза

про те, що суверенітет може бути реальним для всіх держав лише в умовах міжнародного правопорядку.

Таким чином, у сучасних умовах за державою зберігається діяльність щодо створення й розвитку принципів і норм міжнародного права як світових стандартів правомірної або неправомірної поведінки держав (такі норми можуть бути встановлені в договірній формі, або набути форми міжнародного порядку); створення інститутів (інструментів) формування норм міжнародного права й механізмів їхньої реалізації; створення провідними державами світу спеціалізованих міжнародних організацій, покликаних визначати світову політику в сфері економіки, торгівлі, фінансів (ВТО, Всесвітній банк та ін.) [19, с. 32–33]. Саме тому сучасні дослідники звертають увагу на те, що «держава як суспільне явище (феномен) є нічим іншим, як вищою формою здійснення прав людей, що утворюють державно-організоване суспільство, у якій найбільш повно розкриваються сутність суспільства та соціальна природа людини» [20, с. 172, 188].

Підвищений вплив глобалізації на життя усіх держав не може не відобразитися перш за все *на внутрішніх та зовнішніх функціях держав*. Так, глобалізація вносить певні зміни у зміст *політичної функції* під кутом зору обов'язку держави забезпечувати оптимальні умови для всебічного та найбільш повного розвитку інститутів демократії і демократичного управління суспільством. Слід погодитися с професором І. І. Лукашук у тому, що «у наш час відбувається глобалізація демократичних цінностей. Демократія визна-

ється принципом всезагального значення. Право на неї стає глобальним правом, яке дедалі буде підтримуватися міжнародною спільнотою у цілому» [21, с. 23].

Сучасні процеси глобалізації суттєво позначаються на реалізації *економічної функції держави*. Це обумовлено тим, що глобалізація передбачає перш за все інтернаціоналізацію ринків, посилення впливу транснаціональних корпорацій, затвердження панування наддержавних структур, які утворюються внаслідок економічної інтеграції держав. Особливо важливою є роль економічної стратегії в узгодженні національних інтересів суспільства із загальними інтересами міжнародної спільноти, оскільки від благополуччя кожної країни залежить благополуччя людства у цілому.

Також глобалізація зачіпила *соціальну функцію держави*, яка передусім спрямована на зняття або пом'якшення соціальних суперечностей у суспільстві шляхом використання цивілізаційних засобів їх вирішення, а також досягнення гідних для життя людини умов за посередництвом гарантування певного обсягу соціальних благ за рахунок держави. Зміст соціальної функції включає такі напрями: забезпечення соціальних прав людини (на достатній життєвий рівень, на соціальний захист, на житло, на охорону здоров'я, на одержання соціальних пільг), створення належних умов праці (забезпечення зайнятості, регулювання оплати праці, робочого часу та часу відпочинку, охорона праці, соціальний захист осіб, які потребують особливої підтримки з боку суспільства (інваліди, люди похилого віку, багатодітні сім'ї), встановлення соціальних

стандартів, зокрема прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати і пенсії та ін. [17, с. 65].

Глобалізація *екологічної функції держави*, яка полягає в охороні природи та раціональному використанні природних ресурсів, оскільки в досягненні високої якості навколишнього природного середовища зацікавлена уся міжнародна спільнота. Отже, однією з найактуальніших проблем, які постають у процесі подальшої розбудови соціальної, правової держави в Україні, є забезпечення її екологічної безпеки. Остання визнається одним із головних, пріоритетних напрямів державної екологічної політики, невід'ємною умовою сталого екологічного та соціального розвитку [22, с. 32–33].

Одне з важливих місць у діяльності держави займає *гуманітарна функція*, спрямована на розвиток культури, науки і освіти, що виступає запорукою всебічного розвитку суспільства.

В умовах сучасної держави зміст цієї функції становлять: здійснення заходів з підвищення культурного рівня громадян; створення умов для їх повноцінної участі в духовному житті суспільства, забезпечення доступу до культурного та наукового надбання; розвиток освіти та науки; державна підтримка мистецтва; збереження історико-культурної спадщини; підтримка розвитку фізичної культури і спорту; міжнародна співпраця у гуманітарній сфері.

Що ж стосується зовнішніх функцій держави, то процеси глобалізації внесли кардинальні зміни до форм та змісту міждержавного спілкування [23, с. 101–103].

Важливими є значення *функції забезпечення національної безпеки*, яка

має на меті досягнення стану захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, що уможливило сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз національним інтересам. Така захищеність досягається в усіх сферах – політичній, економічній, інформаційній, військовій тощо. Виконання цієї функції виступає гарантією існування держави, ефективного виконання всіх інших її функцій. Існування будь-якої суверенної держави неможливе без захисту її національних інтересів, що є основою, фундаментальною умовою гарантування самозбереження й прогресивного саморозвитку суспільства. За таких причин національна (зокрема) державна безпека України – першорядна умова успішного соціально-організованого буття. Які виклики і загрози є найбільш небезпечними та потребують подолання в сучасних умовах, як повинна розвиватися система колективної національної безпеки у XXI ст., де проходить межа між правом нації на безпеку і свободу людини, за якими принципами має діяти держава – ці та багато інших питань турбують не лише Україну, а й інші країни світу.

За оцінками експертів, найближчими десятиліттями увесь світ має займатися подоланням таких основних загроз: економічні й соціальні загрози, включаючи злидні, інфекційні захворювання та екологічну деградацію; міждержавні конфлікти; внутрішні конфлікти; включаючи громадянську війну, геноцид та інші масові звірства; ядерна, радіологічна, хімічна та біологічна зброя; тероризм; транснаціональна організована злочин-

ність. Очевидно, що ці загрози також мають розглядатися як пріоритетні у галузі національної безпеки України.

На початку третього тисячоліття проблема безпеки існування і розвитку усіх держав і народів набула нового виміру. Цей вимір полягає у глобальному сплетінні усіх економічних, екологічних, політичних, військових, культурних процесів у межах окремих держав, етносів, народів і націй, а також між нами [24, с. 5–6].

Ця функція охоплює: захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи держави; збереження соціально-політичної стабільності суспільства; охорону економічної, екологічної, інформаційної безпеки країни; зміцнення позицій держави у світі; вироблення стратегії національної безпеки, військової доктрини; підтримання на належному рівні оборонного потенціалу і обороноздатності держави; протидію і нейтралізацію загроз національним інтересам; участь у міжнародному співробітництві в галузі безпеки тощо.

Починаючи з другої половини XX ст. дедалі більшого значення набуває такий напрям цієї функції, як *забезпечення миру і світового порядку*. Цей напрям передбачає міжнародну співпрацю держав щодо роззброєння, поступової ліквідації ядерної зброї, нерозповсюдження зброї масового знищення; організацію колективних дій у сфері боротьби з міжнародним тероризмом; вжиття заходів дипломатичного, військового характеру з припинення існуючих і уникнення нових конфліктів, участь у миротворчих операціях.

Список використаної літератури

1. Панарин А. С. Глобализация / А. С. Панарин // Глобалистика : энцикл. – М. : Радуга, 2003. – С. 183.
2. Делягин М. Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации : курс лекций / М. Г. Делягин. – 3-е изд. – М. : ИНФРА-М, 2003. – С. 51.
3. Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2013. – 400 с.
4. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія / Л. Г. Удовика. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
5. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія / О. П. Дзьобань. – Х. : Майдан, 2013. – 360 с.
6. Адміністративно-правовий захист інформації: проблеми та шляхи вирішення : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Белевцева. – К. : Ред. журн. «Право України»; Х. : Право, 2013. – 128 с.
7. Шемшученко Ю. Конституційна Асамблея – демократична форма професійної модернізації Конституції України // Вісн. Конституц. асамблеї. – К. : Ред. журн. «Право України», 2012. – С. 114–117.
8. Концепція створення і функціонування Конституційної Асамблеї // Вісн. Конституц. Асамблеї. – № 1. – 2013. – С. 20–22.
9. Янукович В. Ф. Модернізація Конституції України як чинник подальшого стабільного розвитку держави / В. Ф. Янукович // Вісн. Конституц. Асамблеї. – К. : Ред. журн. «Право України». – № 1. – 2013. – С. 13–17.
10. Осьмова М. Н. Государство мирового хозяйства : учеб. пособие / М. Н. Осьмова, А. В. Бойченко. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 376 с.
11. Саїдов А. Х. Порівняльне правознавство та закономірності розвитку права в умовах глобалізації / А. Х. Саїдов // Порівняльне правознавство. – 2012. – № 1–2. – С. 161–170.
12. Эбзеев Б. С. Российский федерализм: равноправие и асимметрия конституционно-правового статуса субъектов / Б. С. Эбзеев, Л. М. Карапетян // Государство и право. – 1995. – № 3. – С. 3–18.
13. Марченко М. Н. Правовая система Европейского Союза : монография / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина. – М. : Норма: Инфра-М, 2012. – 704 с.
14. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.
15. Марченко М. Н. Государственный суверенитет: проблемы определения понятия и содержания / М. Н. Марченко // Правоведение. – 2003. – № 1. – С. 185–198.
16. Макуев Р. Х. Несостоятельность идеи «ограниченного» суверенитета / Р. Х. Макуев // Государство и право. – 2008. – № 9. – С. 22–36.
17. Теорія держави і права : [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2014. – 368 с.
18. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України»; Х. : Право, 2013. – 336 с.
19. Марочкин С. Ю. Действие и реализация норм международного права в правовой системе Российской Федерации : монография / С. Ю. Марочкин. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2011. – 288 с.
20. Лобода Ю. П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю. П. Лобода. – Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2001. – 190 с.
21. Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, XXI век : монография / И. И. Лукашук. – М. : Норма, 2000. – С. 21–34.
22. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні : навч. посіб. / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. Л. Бредіхіна та ін. – Х. : Право. – 2012. – 296 с.
23. Морозова Л. А. Влияние глобализации на функции государства / Л. А. Морозова // Государство и право. – 2006. – № 6. – С. 101–107.
24. Дзьобань О. П. Проблеми захисту національних інтересів України у сфері державної безпеки в умовах геополітичних трансформацій ХХІ століття : монографія / О. П. Дзьобань, В. Я. Настюк, В. В. Белевцева. – Х. : Право, 2013. – 296 с.

Стаття надійшла до редколегії 22.11.2013.

Хаустова М. Глобализация и ее влияние на сущность и социальное предназначение государства

Статья посвящена анализу глобализационных процессов, факторов глобального характера, которые получили мощный импульс во второй половине XX ст. Определено, что достигнутый уровень развития глобализации существенно влияет на прохождение политических и правовых процессов в стране, в том числе и на развитие государства, механизм государства и его форму, тип государства, его внутренние и внешние функции, суверенитет. Проанализировано, что глобализационные и кризисные вызовы особенно остро встали перед Украиной и совпали по времени с переломным моментом в становлении национальной государственности и ее основных политических институтов.

Ключевые слова: глобализация, национальная правовая система, государство, суверенитет, функции государства, национальная безопасность, конституционная модернизация.

Haustova M. Globalization and its Impact on Nature and the Social Purpose of the State

This article analyzes the processes of globalization and the global nature of the factors that have gained considerable momentum in the second half of the XX century. It was established that the level of globalization carries a significant influence on the course of political and legal processes in the country, including the development of the state, the mechanism of the state and its form, a type of state, its internal and external functions, sovereignty. The article is asserted that globalization and crisis calls have become particularly acute for Ukraine and coincided in time with the turning point in the development of the national state and its major political institutions.

Keywords: globalization, the national legal system, the state, sovereignty, functions of the state, national security, constitutional modernization.